„COSERIU WAR EIN ATTRAKTIVER LEHRER” SAU EUGENIU COŞERIU ÎN MEMORIA DISCIPOLILOR SĂI

EUGENIA BOJOGA[*]

Parafrazând-o pe Heidi Aschenberg, Eugeniu Coşeriu a fost pentru studenţii nemţi un Profesor „atractiv”, cu un farmec personal aparte, foarte exigent şi cu multă ştiinţă de carte[1]. Tinerii de la Tübingen care avuseseră ocazia să participe la prelegeri sau să-l asculte la seminariile speciale au remarcat de la bun început amploarea cunoştinţelor sale şi modalitatea interactivă a întâlnirilor săptămânale. Alţi studenţi, de la universităţi mai îndepărate, i-au citit mai întâi studiile, fie cele două volume de istorie a filosofiei limbajului (*Geschichte der Sprachphilosophie*), multiplicate de Gunter Narr şi Rudolf Windisch, fie articolele de semantică structurală apărute în acea perioadă în franceză. Aceştia, la rândul lor, au remarcat noutatea informaţiei şi cu toţii au înţeles că este vorba nu doar de o interpretare inedită a faptelor de limbă, ci şi de o schimbare radicală a perspectivei asupra limbajului în general. Cu o personalitate diferită, cu interese diferite, cu motivaţii la fel de diferite, ei au început să meargă la Universitatea din Tübingen fiindcă şi-au dat seama că Eugeniu Coşeriu este un mare profesor, care vorbeşte limbile romanice, dar şi limbi slave şi germanice, precum şi o mulţime de alte limbi. În plus, mai avea o concepţie lingvistică proprie, o metodă didactică atractivă şi o mare deschidere spre literaturile şi culturile lumii.

[*] Facultatea de Litere, Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca, str. Horea, nr. 31, România.

[1] „Coseriu war ein attraktiver Lehrer, er zog viele Schüler an. Sie kamen von verschiedenen Universitäten nach Tübingen, sie kamen aus verschiedenen Ländern, sie hatten unterschiedliche Interessen, sie spezialisierten sich auf unterschiedlichen Gebieten” (Heidi Aschenberg, *Eugenio Coseriu als Hochschullehrer*, în *Sprache und Welt. Festgabe für Eugenio Coseriu zum 80.Geburtstag*, Gunter Narr Verlag, Tübingen, 2002, p. 31).

ALIL, t. LI, 2011, Bucureşti, p. 21–33

BDD-A1210 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:23 UTC)

1. Semnificaţia întâlnirii: Maestru şi discipoli

În momentul venirii lui E. Coşeriu în Germania (1962–1963) viitorii săi discipoli din prima generaţie erau în căutarea Maestrului cu care să studieze şi să se formeze. Din cauze obiective (colegii nemţi din generaţia lui Coşeriu fuseseră mobilizaţi şi trimişi pe front, murind în război), în Germania în acei ani erau foarte puţini profesori universitari de vârsta lui Coşeriu. Tinerii nemţi, pasionaţi de studiul limbilor romanice, erau dornici să înveţe, să facă şcoală serioasă. Intuitiv, ei căutau cu ardoare persoana potrivită care să-i însoţească şi să-i ghideze pe drumul fascinant al cunoaşterii. Eugeniu Coşeriu, afirmat deja la vremea respectivă ca lingvist pe plan internaţional, cu 12 ani de experienţă didactică la Universitatea din Montevideo, era un profesor tânăr (avea 41 de ani) şi carismatic. Şi el era în căutarea unui public studios, căruia să-i împărtăşească din cunoştinţele sale şi din învăţătura sa. Şi atunci destinul i-a scos în cale, rând pe rând, pe viitorii săi elevi. În felul acesta, Maestrul şi discipolii s-au întâlnit. În conştiinţa fiecăruia dintre ei s-a pus problema alegerii: trebuiau să răspundă cu *da* sa *nu* în faţa provocării destinului. Cu toţii au conştientizat ce înseamnă această întâlnire, atât Maestrul, cât şi discipolii i-au perceput semnificaţia profundă. Şi cu toţii au ştiut să aprecieze bucuria întâlnirii. Dar mai întâi, în discipoli a trebuit să înmugurească pasiunea pentru lingvistică, o condiţie indispensabilă pentru ca ei să devină interlocutorii ideali ai lui Coşeriu, partenerii săi de dialog, participanţi la dezvoltarea concepţiei sale lingvistice.

Eugeniu Coşeriu şi elevii săi s-au întâlnit în spaţiul instituţionalizat al Universităţii din Tübingen, nu doar la cursuri şi seminarii, ci şi în sala asistenţilor, pe coridor, „în maşină” şi, sâmbăta, la Colocviul doctoranzilor (*Doctorandenkoloqium*). Ei îl puteau aborda pe Coşeriu la orice oră şi cu orice ocazie; „cu Profesorul se putea vorbi oricând” (H. Geckeler). Cert este că Profesorul a investit mult suflet în relaţia cu studenţii săi, aşa cum şi ei, la rândul lor, au crezut cu fermitate în Profesorul lor (cum altfel s-ar putea explica gestul lui Windisch şi Narr de a-i publica notiţele de curs?). Astfel au străbătut cu încredere reciprocă anii de formare la Universitatea din Tübingen, împărtăşind cu generozitate şi experienţele care vor urma după aceea.

Întâlnirea cu Maestrul a fost pentru fiecare discipol unică. Fiecare dintre ei îşi are propria sa istorie, fiecare a ajuns la Coşeriu *altfel*. A reconstitui aceste momente aurorale înseamnă, de fapt, a reface un început, a reface momentul întemeierii Şcolii lingvistice de la Tübingen. Să-i ascultăm, pe rând, pe unii dintre ei.

Nelson Cartagena l-a urmat pe Prof. Coşeriu din America de Sud, sosind în acelaşi timp cu el în Germania:

> „În 1959, când eram student la Universitatea din Santiago de Chile la secţia Filologie Hispanică, s-a organizat un curs de vară în cadrul căruia era anunţată participarea unui profesor tânăr din Uruguay, despre care se spunea că este excepţional [...]. Într-adevăr, E. Coşeriu a ţinut atunci mai multe cursuri, toate foarte interesante: unul despre depăşirea

BDD-A1210 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:23 UTC)

crizei structuraliste, altul despre *sistem, normă, vorbire*, plecând de la studiul pe care tocmai îl publicase la Montevideo, altul despre tipologia limbilor romanice ş.a. Eu am remarcat însă de la bun început prelegerile sale de istorie a filosofiei limbajului [...]. Aceste cursuri, ca şi întreg mesajul lui Coşeriu, aduceau o undă proaspătă la Universitatea din Santiago de Chile, de aceea mi-au produs o impresie extraordinară, iar personalitatea lui Coşeriu m-a fascinat de-a dreptul. Dincolo de aspectele de noutate absolută a prelegerilor sale, Coşeriu m-a impresionat şi prin cunoaşterea profundă a mai multor limbi. În timpul conferinţelor reproducea din memorie fragmente din latină, greaca veche, germană, franceză, italiană etc. Am observat de asemenea caracterul sistematic al predării, creativitatea şi extraordinara sa inteligenţă. Eu, fiind foarte tânăr, am fost de-a dreptul copleşit de toate acestea”[2].

Rudolf Windisch l-a cunoscut pe Coşeriu la Universitatea din Bonn. Impactul întâlnirii a fost atât de mare, încât, odată cu transferarea Profesorului la Tübingen, se va muta şi el la Universitatea din oraşul de pe Nekar, pentru a putea fi în preajma sa:

„Povestea mea începe cu îndepărtatul an 1963. Eram student la Universitatea din Bonn, la secţia de Limbi romanice, când printre colegi s-a răspândit zvonul că Harri Meier, şeful Catedrei noastre, invitase un profesor străin care era o somitate în materie. Firește, aşteptam cu toţii să-l cunoaştem pe acel profesor. Îmi amintesc că şi eu eram curios să-l văd şi să-l ascult. De aceea în ziua respectivă stăteam chiar în primul rând în amfiteatru. Nu ştiu de ce, dar mi-a trecut prin minte că acea somitate s-ar putea să aibă tangenţe cu limba română. Ca să verific acest lucru, am pus pe masă o carte a lui George Coşbuc, un volum de poezii, pe care îl aveam la mine. Ei bine, când profesorul străin a intrat în sala de curs şi a trecut pe-alături, a citit imediat titlul. A fost surprins probabil, fiindcă m-a întrebat: «Ştiţi româneşte?». Eu am răspuns că ştiu puţin, iar apoi am aflat că acel domn într-adevăr era român şi că era marele Coşeriu.

Cu toate că eram un începător în domeniul lingvisticii romanice, mi-am dat seama imediat de nivelul teoretic înalt al cursurilor sale, de noutatea informaţiei şi de originalitatea interpretării faptelor lingvistice, într-un cuvânt, am realizat că era într-adevăr o mare capacitate. După ce am mai aflat că vine din sudul Americii Latine şi că ştie, în afară de spaniolă, franceză, italiană, şi o mulţime de alte limbi, pentru mine a fost clar că era *Profesorul* de care aveam nevoie pentru a mă forma ca specialist în lingvistica romanică”[3].

La Universitatea din Tübingen erau deja Wolf Dietrich, Reinhard Meisterfeld, Uwe Petersen, Brigitte Schlieben-Lange, Heinrich Kohring, Winfried Busse, dar şi discipolii lui M. Wandruzka: Jörn Albrecht, Horst Geckeler, Harald Weydt, Christian Rohrer, Karl Bausch, Hans Martin Gauger, cărora li se vor alătura şi cei nou veniţi. În afară de N. Cartagena şi R. Windisch, la Tübingen a mai sosit, în acelaşi an 1963, şi Jürgen Trabant. E adevărat, la sosire era stăpânit de un regret profund. El tocmai părăsise Universitatea din

[2] *„Întâlnirea cu Eugeniu Coşeriu a fost decisivă pentru tot restul vieţii mele”*, interviu cu Prof. Dr. Nelson Cartagena (Universitatea din Heidelberg, Germania), realizat de Eugenia Bojoga, în „Limba română”, nr. 11–12, 2011 (sub tipar).

[3] *„E. Coşeriu a aprins în noi flacăra cunoaşterii”*, interviu cu Prof. Dr. Rudolf Windisch (Universitatea din Rostock, Germania), realizat de E. Bojoga, în „Contrafort”, nr. 3–6 (martie–iunie) 2001, p. 31.

BDD-A1210 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:23 UTC)

Frankfurt, unde în primul an de studii devenise mare simpatizant al lui Adorno şi Habermas. Fascinat cum era de ideile reprezentanţilor Şcolii de la Frankfurt, tânărul Jürgen Trabant a trebuit să pună pe cântar cele două opţiuni, deoarece, de când îl cunoscuse pe Coşeriu, la fel de importantă devenise şi lingvistica pentru el. În final, a învins lingvistica romanică şi profesorul proaspăt sosit din America de Sud[4].

Acest fenomen „migrator" spre Tübingen este specific nu doar pentru discipolii din prima generaţie a Şcolii lingvistice întemeiate de E. Coşeriu, ci şi pentru cei din generaţiile următoare. Harald Thun, pentru a-şi face ucenicia cu Coşeriu, a venit la Tübingen tocmai din nordul Germaniei. Şi el a avut intuiţia că trebuie să meargă în sud, să-l cunoască personal pe acel profesor, ale cărui texte le citise şi care îl impresionase:

> „Eu mi-am început studiile la Universitatea Christian-Albrecht din Kiel, în nordul Germaniei. Chiar în primul semestru am citit un studiu de-al lui Eugeniu Coşeriu, de fapt, un extras care reproducea o conferinţă ţinută la Strassbourg: «Structure lexicale et enseignement du vocabulaire», care mi-a plăcut foarte mult. Era ceva cu totul nou în semantică, iar teoria era îmbinată cu analiza faptelor lexicale. Dat fiind că tocmai în acea perioadă plecase profesorul nostru de lingvistică romanică şi eu rămăsesem singur cuc, m-am gândit atunci de ce să nu merg la o universitate unde există un profesor cu renume cu care aş putea să învăţ şi eu ceva. În felul acesta m-am hotărât şi m-am dus la Tübingen. Aceasta se întâmpla în 1969"[5].

Trebuie cu adevărat să-l fi impresionat cele citite pe tânărul neamţ din Nord, student deja la Universitatea Christian-Albrecht din Kiel, încât să părăsească landul Schleswig-Holstein şi să meargă în Ţara Şvabilor, la Tübingen, pentru a putea studia cu Profesorul Coşeriu. Acest lucru e valabil şi pentru Heidi Aschenberg, care, la fel, după lecturi serioase din Coşeriu, avea să ia decizia definitivă de a se transfera la Tübingen:

> „În 1973, fiind studentă la Universitatea din Bonn, plecasem cu o bursă de un semestru la Paris. Tocmai era perioada când îl descoperisem pe Coşeriu şi îi citeam studiile cu mult interes şi acribie. Atunci mi-am dat seama că, dacă aş studia cu el, m-aş ocupa nu doar de filologia romanică, ci şi de filosofia limbajului. Dat fiind că ambele specializări îmi plăceau la fel de mult, descoperindu-l pe Eugenio Coseriu, am descoperit de fapt profesorul de care aveam nevoie. Interesele mele, prin faptul că eram studentă la filosofie, nu se orientau spre lingvistica empirică, adică spre cercetarea punctuală a faptelor de limbă, ci mai curând spre o perspectivă interdisciplinară, adică spre interferenţa dintre lingvistica romanică şi critica literară sau dintre lingvistica romanică şi filosofie. În felul acesta, în Coşeriu am întâlnit Maestrul ideal pentru preocupările mele. Mai ales după ce am citit *Geschichte der Sprachphilosophie*, cele două volume editate de Narr şi Windisch, m-am convins sută la sută că el era profesorul pe care îl

[4] Cf. Jürgen Trabant, *Akroamatische Aspekte der Coseriuschen Lehre*, în *Eugenio Coseriu als Profesor an der Universität Heidelberg*, Tübingen, 1997, p. 23–25.

[5] *„Prof. E. Coşeriu schimba tematica cursurilor de la un semestru la altul"*, Eugenia Bojoga în dialog cu Prof. Dr. Harald Thun (Universitatea din Kiel, Germania), în manuscris.

BDD-A1210 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:23 UTC)

> căutam cu atâta fervoare. De aceea, întorcându-mă de la Paris, primul lucru pe care l-am făcut a fost să mă transfer de la Universitatea din Bonn la Tübingen”[6].

În afară de nemţi, la Tübingen au sosit şi studenţi din alte ţări ca să fie în preajma Profesorului Coşeriu şi să poată studia cu el: Maria Grosmann a venit din Italia, Ana Agud din Spania, Liliana Popescu din România, Brenda Laca din Uruguay, Olga Mori din Argentina, Kang-Ho Lie din Coreea ş.a.m.d. În cazul Anei Agud, întâlnirea s-a produs astfel:

> „La începutul anului 1971 tocmai terminasem facultatea şi voiam să fac o teză de doctorat despre descrierea structurală a cazurilor în greacă şi latină. Profesorii de aici considerau că acest subiect este destul de dificil şi că nu are nici o perspectivă. Ei bine, în acest moment a venit Eugeniu Coşeriu la Salamanca, fiind invitat de prof. E. de Bustos Tovar pentru a ţine un ciclu de prelegeri de semantică structurală. Or, frecventând acele cursuri, mi-am dat seama imediat de anvergura ştiinţifică şi filosofică a lui Coşeriu, de amploarea concepţiei sale, care mi s-a părut din capul locului foarte interesantă, de perspectivele pe care aceasta le deschidea. Atunci am îndrăznit să-l abordez: i-am cerut o audienţă şi Profesorul a acceptat să stăm de vorbă. I-am explicat care erau proiectele mele şi că intenţionam să fac o teză despre sistemul cazurilor în limba greacă. El mi-a spus că i se pare absolut corect modul cum pun problema, atunci a trebuit să-i mărturisesc că aici, la Salamanca, nimeni nu doreşte să-mi coordoneze o astfel de lucrare şi în acel moment Coşeriu s-a oferit să-mi fie îndrumător. Am acceptat, firește, cu deosebită bucurie, spunându-i că sunt încântată de propunere. Nu bănuiam atunci că această decizie avea să-mi schimbe radical cariera mea universitară şi chiar întreaga mea viaţă”[7].

Amănunte inedite ale întâlnirii cu Maestrul ne întâmpină şi la Donatella di Cesare, profesoară de filosofia limbajului la Universitatea Sapienza din Roma:

> „La sfârşitul an. 1978 scriam, la Roma, lucrarea mea de licenţă în filosofia limbajului. Tema se învârtea în jurul semanticii în filosofia greacă. Într-o zi, Tullio de Mauro, pe atunci titularul catedrei, mi-a spus că ar trebui, în mod imperios, să citesc *Geschichte der Sprachphilosophie* a lui Coşeriu, mai ales capitolele despre Platon şi Aristotel. Mi-a împrumutat el însuşi cartea, pe atunci de negăsit în Italia. Am început să citesc. Îmi amintesc bine că mă gândeam la o modificare neapărată a ceea ce începusem deja să scriu. Nu ştiam cine era Eugeniu Coşeriu, iar *Geschichte der Sprachphilosophie* apărea ca un fel de ediţie litografiată la Universitatea din Tübingen. Totuşi, mi-am dat imediat seama că am în faţa mea în primul rând un mare interpret, şi apoi un mare lingvist şi un mare filosof al limbajului. Pe scurt, lucrarea mea l-a avut pe el ca punct de referinţă [...]. Cu lucrarea de licenţă în mână, m-am dus imediat după sosirea la Tübingen la întâlnirea cu Coşeriu. Era multă lume şi a trebuit să aştept. Între timp, în Italia, primisem deja o grămadă de descrieri ale lui. Cea mai mare parte nu era favorabilă [...].

[6] *Întâlnirea mea cu Eugenio Coseriu*, interviu cu Prof. Dr. Heidi Aschnberg (Universitatea din Tübingen, Germania), realizat de Eugenia Bojoga, în manuscris.

[7] *„Faptul de a-l cunoaşte pe E. Coşeriu a fost ca o provocare pentru mine”*, interviu cu Prof. Dr. Ana Agud (Universitatea din Salamanca, Spania), realizat de Eugenia Bojoga, în „Contrafort”, 2003, nr. 10–11, 2003, p. 32.

BDD-A1210 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:23 UTC)

> Impresia mea a fost însă exact opusă, întrucât mi-am dat seama imediat că autoritatea sa, care nu avea nimic în comun cu autoritarismul, se învecina cu carisma. Aveam douăzeci şi doi de ani, dar nu eram înspăimântată. Mi-a spus să intru şi a început, spre marea mea surprindere, să vorbească într-o italiană perfectă, cu totul lipsită de accent. Eu i-am spus puţin ridicolă: «Vin de la Roma». «Pelerin ce vine din Roma», mi-a replicat el surâzând. Şi a adăugat în siciliană, făcând o aluzie voită la Pagliaro: «Aşezaţi-vă». M-am aşezat, dar înclinându-mă înspre el am început să-i vorbesc pe scurt despre lucrarea mea. El o răsfoia [...]. M-a privit plin de curiozitate şi mi-a spus: «Reveniţi mâine».
> În ziua următoare, în timp ce mă învârteam prin *Neuphilologikum* din Tübingen, cineva m-a oprit ca să mă întrebe, nu fără invidie, cum am reuşit să-l determin pe Coşeriu să-mi citească integral lucrarea de azi pe mâine. Dar eu nu ştiam despre ce este vorba. M-am dus la Coşeriu. Frau Ott, secretara, m-a introdus la el. Mă aştepta cu lucrarea în mână, plină de fişe şi sublinieri. Era adevărat, o citise. A început cu o critică neîndurătoare punctând rând după rând. Era foarte concentrat, ochii priveau în gol. Vorbea cu o precizie terminologică şi conceptuală pe care n-o mai întâlnisem la nimeni. Mi-am spus, în gând, că într-o zi aş vrea să vorbesc şi eu aşa, şi în cel mai mare număr de limbi posibile. De la Heraclit a trecut la Platon, apoi la Aristotel, surprinzând perfect limitele lucrării mele, dar şi stimulându-mă să le depăşesc.
> Era ca şi cum ar fi citit toată bibliografia auxiliară în noaptea ce trecuse şi ar fi reuşit în acel moment să facă o sinteză a sa, magistrală. A încheiat spunând: «Trebuie să vă spun un lucru foarte dur. Trebuie să renunţaţi la tot. Trebuie doar să studiaţi. Trebuie să rămâneţi în Germania şi să studiaţi»”[8].

Discipolii într-adevăr au lăsat totul, au venit în preajma Profesorului şi s-au dedicat în întregime studiului. Ei au înţeles, dincolo de cuvinte, care erau cerinţele lui Coşeriu, care era „canonul” nescris al apartenenţei la Şcoala lingvistică de la Tübingen. Pe lângă lingvistica propriu-zisă sau tipologia limbilor romanice, ei au învăţat să gândească cu capul lor, să formuleze judecăţi de valoare pe cont propriu, au învăţat o atitudine plină de sacrificiu faţă de meseria de lingvist. Ei au înţeles că trebuie să muncească cu multă responsabilitate şi devotament, aşa cum făcea Coşeriu, pentru a deveni membri ai acestei „familii” spirituale.

2. Învăţătura lui Eugeniu Coşeriu

În jurul lui Coşeriu s-au adunat de la bun început tineri cu adevărat pasionaţi de lingvistica romanică. Deşi erau începători, Wolf Dietrich, Brigitte Schlieben-Lange, Reinhard Meisterfeld, Uwe Petersen, Winfried Busse, Nelson Cartagena, Gunter Narr, Rudolf Windisch, Jens Lüdtke ş.a. au format un nucleu din care se va dezvolta viitoarea Şcoală de la Tübingen. Pe parcurs li s-au alăturat şi alţii care, la sosirea lui Coşeriu, erau deja asistenţi la catedră sau tocmai terminaseră facultatea: Horst Geckeler, Harald Weydt, Jörn Albrecht, Christian Rohrer, Karl Bausch, Hans Martin Gauger. Aceştia, deşi studiaseră cu M. Wandruszka, veneau în mod regulat la cursurile lui Coşeriu. E adevărat că discipolii

[8] *Eugeniu Coşeriu a fost şi este Maestrul meu*, interviu cu Prof. Dr. Donatella di Cesare (Universitatea Sapienza din Roma, Italia), realizat de Eugenia Bojoga, în manuscris.

BDD-A1210 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:23 UTC)

lui Coşeriu se confruntau cu elevii lui Wandruszka, deoarece aceştia, în opinia lor, nu aveau fundamente teoretice şi conceptuale comparabile cu ale lor, altfel spus, nu aveau orizontul lor teoretic şi filosofic:

> „Noi, adevăraţii discipoli ai lui Coşeriu, cum ne consideram deja – mărturiseşte Wolf Dietrich –, luptam pentru cauza noastră, polemizam cu ei, respingeam cu argumente solide orice idee de sorginte «adversă». Firește, făceam acest lucru într-o stare de euforie şi efervescenţă tipică vârstei de 19–20 de ani”[9].

De fapt, ei erau foarte tineri şi nici prin gând nu le trecea că vor forma o şcoală:

> „Ne-am dus la Coşeriu din simplul motiv că ne dădusem seama – atât eu, cât şi colegii mei – că de la el puteam învăţa lingvistică la modul serios. Anterior cunoscuserăm şi alţi profesori de lingvistică romanică nu numai din Germania, ci şi din Franţa şi Italia. Ei bine, în comparaţie cu aceştia, E. Coşeriu de la bun început ni s-a părut cu totul excepţional. În afară de pregătirea sa didactică, de nivelul teoretic al cursurilor sale, aşa cum am putut noi compara şi estima la vremea respectivă, am înţeles că Profesorul Coşeriu era şi cel mai mare savant în domeniul lingvisticii romanice. Aşa că am rămas la el din dorinţa, dar şi din ambiţia de a-i demonstra că suntem în stare să corespundem aşteptărilor Domniei sale”[10].

Prin faptul că oraşul era mic, ne spune R. Windisch, se vedeau aproape zilnic. În felul acesta, ei au avut ocazia să discute pe îndelete despre tot ce era nou în lingvistică, despre structuralism şi depăşirea crizei structuraliste, despre gramatica generativă şi teoria actelor de vorbire, inclusiv despre metodele de cercetare ştiinţifică şi despre modul cum să facă faţă exigenţelor Maestrului, care de la bun început a pretins de la ei un nivel ridicat de studiu.

Acest contact direct dintre Maestru şi discipoli a fost fundamental pentru constituirea Şcolii de la Tübingen. De altfel, a fi în preajma lui Eugeniu Coşeriu era o condiţie pentru a deveni asistentul său şi a putea face teza de doctorat cu el. Dincolo de aceasta, Profesorului i-au fost indispensabili studenţii şi pentru elaborarea propriilor sale studii, a propriei sale concepţii. Între profesor şi studenţi a existat o veritabilă colaborare, o conlucrare în vederea desăvârşirii Operei de ansamblu, a *lingvisticii integrale*. Discipolii, ca ascultători, au asistat în timpul predării Maestrului la germinarea intuiţiei acestuia şi la elaborarea progresivă a ideilor. Heidi Aschenberg mărturiseşte că în timpul prelegerii, Profesorul lucra la text, iar studenţii, ca ascultători, erau invitaţi să participe la parcurgerea aceluiaşi drum, dar în direcţie inversă: de la cuvinte la idee. Acesta a fost doar primul aspect al ascultării, cel exterior.

Alte aspecte ale acestui proces iniţiatic de ascultare şi participare au fost surprinse de Jürgen Trabant. Pe urmele lui Platon, Trabant crede că adevăratul proces de cunoaştere se produce în dialogul viu şi că alături de învăţătura Maestrului, transmisă prin scris, mai există

---

[9] *„Prof. E. Coseriu a inaugurat o panoramă vastă de studii la Universitatea din Tübingen”*, interviu cu Prof. Dr. Wolf Dietrich (Universitatea din Münster, Germania), în „Limba română”, nr. 4–8, 2001, p. 85.

[10] *„E. Coşeriu a aprins în noi flacăra cunoaşterii”*, interviu cu Prof. Dr. Rudolf Windisch (vezi *supra*, nota 3).

BDD-A1210 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:23 UTC)

şi o altă învăţătură, nescrisă, orală, la care au avut acces doar cei care i-au frecventat cursurile[11]. Or, această parte a învăţăturii lui Coşeriu, încredinţată doar ascultătorilor săi direcţi, adică celor „iniţiaţi", abia urmează să fie cunoscută şi devoalată.

Pentru Coşeriu, precizează Trabant, încadrarea situaţională a învăţării, vorbirea şi ascultarea au avut un rol decisiv în cadrul prelegerilor sale. În acest context, elevii săi au fost într-adevăr „akroatai", ascultători, şi, prin aceasta, persoane care îşi amintesc de o învăţătură care a rămas în unele privinţe „acroamatică", în sensul că n-a fost încă divulgată şi altora din afara cercului lor. Spre deosebire de Platon însă, afirmă Trabant, Coşeriu nu era un adversar al scrierii, el nu vedea în scriere un pericol pe calea descoperirii adevărului. Drept dovadă, multe texte, prevăzute iniţial doar pentru prelegeri orale, au fost publicate între timp de elevii săi ca manuscrise de curs elaborate. Prin urmare, aceste cursuri, după ce au fost audiate, au fost răspândite şi sub forma tiparului.

În cazul lui Coşeriu, opinează şi Heidi Aschenberg, nu poate fi vorba de o învăţătură „nescrisă", ba dimpotrivă. Faptul că multe manuscrise – este vorba de circa 200 de texte – n-au putut fi publicate până acuma, n-au fost aduse în forma „bun de tipar", are mai degrabă cauze contingente: alte obligaţii de publicare sau lipsa de timp[12].

Cert este că multe din cărţile lui Coşeriu au apărut graţie străduaniei şi devotamentului discipolilor săi. Aceştia au avut convingerea fermă că, elaborând notiţele de curs, multiplicându-le sau editându-le, salvează ceva extrem de valoros. Iniţiativa le aparţine lui G. Narr şi R. Windisch, după care au continuat şi alţii nu doar din Germania, ci şi din Italia, Spania, Argentina, Peru sau România. În acest sens, G. Narr rememorează:

> „Eram în semestrul de iarnă 1965/1966 când eu şi colegul meu R. Windisch ne-am dat seama că reuşim să notăm cursurile Prof. Coşeriu aproape cuvânt cu cuvânt. Atunci ne-a venit ideea să multiplicăm *Die Geschichte der Sprachphilosophie*, deoarece, ne-am gândit, ar fi un mare păcat să profităm doar noi, studenţii direcţi ai lui Coşeriu, de ideile de ultimă oră din lingvistică, de toate lucrurile extraordinare pe care le aflam la cursurile Profesorului. De ce să nu profite şi studenţi de la alte facultăţi şi chiar de la alte universităţi din Germania? [...]. Când am început această întreprindere, firește, i-am cerut permisiunea Prof. Coşeriu. El a zâmbit – probabil cu puţină neîncredere în isprava noastră –, însă ne-a permis să le publicăm. Ca să evităm problemele cu Finanzamt-ul, am specificat că este vorba de «manuscrise autorizate ale cursurilor lui E. Coseriu», fără să indicăm data sau anul, ca să nu fim obligaţi să plătim impozite. De fapt, *Geschichte der Sprachphilosofie* a fost unul din cele trei volume pe care le-am multiplicat împreună cu colegul meu Rudi Windisch. Am continuat cu *Einführung in die Strukturelle Linguistik* (1967/1968) şi cu *Einführung in die Transformationelle Grammatik* (1968).
> Întreprinderea noastră a avut succes, iar cărţile s-au răspândit imediat în toată Germania, având un mare impact. În primul rând, aceste volume umpleau un gol în bibliografia academică. Nu existau studii pe tema respectivă, iar studenţii aveau nevoie de manuale, de bibliografie serioasă şi de ultimă oră la acest capitol. În general, *Geschichte der Sprachphilosofie* a fost o noutate absolută, până atunci nu existase un astfel de curs

[11] Jürgen Trabant, *Akroamatische Aspekte der Coseriuschen Lehre* (vezi *supra*, nota 4).
[12] Heidi Aschenberg, *Eugenio Coseriu als Hochschullehrer* (vezi *supra*, nota 1).

BDD-A1210 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:23 UTC)

> universitar, cu atât mai puţin sub formă de carte! În al doilea rând, volumele noastre erau foarte ieftine, adică accesibile oricui. În plus, E. Coşeriu a devenit cunoscut dintr-odată la toate universităţile din Germania. Imaginaţi-vă, la acea vreme (în 1966–1967), Profesorul publicase puţin în germană. Cărţile sale fundamentale erau scrise în italiană şi spaniolă, iar studiile de semantică fuseseră redactate în franceză. Or, prin volumele pe care le-am multiplicat noi în limba germană, am facilitat dintr-odată accesul tuturor la opera şi concepţia lui E. Coşeriu”[13].

Modalitatea de a publica notiţele de curs ale lui E. Coşeriu, elaborate şi completate, s-a răspândit foarte repede printre discipolii săi. Astfel, exemplul lui Windisch şi Narr a fost preluat imediat de Dieter Kastowsky (care a pregătit pentru tipar *Strukturelle Semantik*), apoi de Hansbert Bertsch (a editat *Das romanische Verbalsystem*) şi Jörn Albrecht (*Textlinguistik*). Ceva mai târziu, tot în baza notelor de curs ale lui Coşeriu, Heinrich Weber va publica *Sprachkompetenz* ş.a. Recent Reinhard Meisterfeld a publicat un prim volum din *Geschichte der romanischen Sprachwissenschaft*, vol. 1, *Von den Anfängen bis 1492*, iar Hansbert Bertsch, *Lateinisch-Romanisch. Vorlesungen und Abhandlungen zum sogenannten Vulgärlatein und zur Entstehung der romanischen Sprachen.*

Prin urmare, Jürgen Trabant are toată legitimitatea să scrie:

> „Într-o anumită privinţă, se poate afirma că – exceptând lucrările timpurii – întreaga operă a lui Coşeriu se bazează pe transpunerea în scris, de către ascultători, a expunerilor sale orale. Chiar şi articolele, al căror caracter oral nu este la fel de evident ca acela al transcrierii cursurilor, au fost întotdeauna dictate unui asistent care îşi făcuse doctoratul cu Coşeriu, adică unui ascultător care înţelege despre ce este vorba [...]. Pentru a scrie, Coşeriu are nevoie de vocea sa şi, evident, are nevoie de un ascultător, de un «acroates», care devine apoi cel care notează în scris cele auzite. În acest sens, opera scrisă a lui Coşeriu este în esenţă «acroamatică», adică deopotrivă şi opera ascultătorilor săi. Acest complicat dispozitiv de notare în scris, oral în fond, conservă caracteristicile esenţiale ale limbii apropierii [a limbii vorbite între cei doi, n. trad., E.B.]), lucru care se întâmplă, în special, în cazul cărţilor care îşi au originea în transcrierea cursurilor. Componenta «acroamatică» a acestor texte le sporeşte intensitatea”[14].

Acest gest al discipolilor lui Coşeriu de a-i publica volumele este foarte sugestiv. El arată nu doar fidelitatea elevilor faţă de Maestru, ci şi încrederea neţărmurită a acestora în învăţătura şi teoria sa. Poate nu întâmplător, în ultimii săi ani de viaţă, Prof. Coşeriu a vorbit mult despre discipolii săi. Cu mai multe ocazii a ţinut să sublinieze că lingvistica integrală o constituie nu doar Coşeriu, ci Coşeriu împreună cu discipolii săi. Drept dovadă, Maestrul a

---

[13] *„Am înfiinţat editura din dorinţa de a-i publica studiile lui E. Coşeriu”*, dialog cu Gunter Narr (directorul ed. Narr din Tübingen, Germania), realizat de E. Bojoga, în „Observator cultural”, nr. 585, 28 iulie 2011, p. 11.

[14] J. Trabant, *Vor-Bemerkungen, dreißig Jahre danach*, în E. Coseriu, *Geschichte der Sprachphilosophie. Von den Anfängen bis Rousseau*. Neu bearbeitet und erweitert von J. Albrecht, Tübingen, Basel, A. Francke Verlag, 2003, p. XI.

BDD-A1210 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:23 UTC)

dedicat una din cărţile sale fundamentale, *Gramática, semántica, universales*, elevilor săi din toate generaţiile.

3. Discipolii despre Maestru

Fiecare discipol a remarcat altceva la Maestru. În interviurile pe care le-am realizat cu mulţi dintre discipoli, aceştia scot în evidenţă diverse particularităţi ale personalităţii lui Coşeriu şi evocă momente sugestive din relaţia lor cu el. Aceste detalii extrem de importante contribuie la refacerea tabloului de ansamblu al constituirii Școlii lingvistice de la Tübingen, inspirată şi susţinută de E. Coşeriu. În memoria discipolilor săi, Maestrul a rămas un model, un punct de reper la care se raportează şi astăzi. Care să fie explicaţia?

Ana Agud şi Jurgen Trabant l-au perceput pe Coşeriu ca pe un *Guru* modern. Argumentele invocate de A. Agud în acest sens sunt următoarele:

> „Ucenicia aspră pe care am făcut-o la Coşeriu îmi îngăduie să afirm că el a fost asemeni unui *Guru* din tradiţia hindusă, un *Maestru spiritual* modern care nu s-a retras în munţii Tibetului, ci a dus o viaţă de ascet aici, printre noi [...]. Sunt profesoară de lingvistică indoeuropeană şi de sanscrită, prin urmare, tradiţia hindusă îmi este familiară. Or, în toate tradiţiile spirituale din India există un *Guru* – cel care practică toate virtuţile şi care, cu sabia înţelepciunii, taie ramurile şi smulge rădăcinile păcatului; el împrăştie cu lumina raţiunii întunericul dens în care sunt învăluiţi discipolii. El nu face nici o distincţie între prieteni şi duşmani, are o bunăvoinţă egală atât pentru unii, cât şi pentru alţii, se conduce cu demnitate şi independenţă, are suflet de părinte pentru toţi discipolii. *Guru* vede aurul şi pietrele preţioase cu tot atâta indiferenţă ca şi bucăţile de fier sau de pânză, depunând toate eforturile posibile pentru a îndepărta tenebrele inconştienţei în care restul oamenilor sunt scufundaţi. Prin înţelepciunea sa, el străluceşte ca soarele în mijlocul norilor groşi ai ignoranţei înconjurătoare [...]. Nu am cunoscut niciodată – nici direct, nici indirect – o persoană cu o cultură atât de vastă şi atât de exactă în detalii cum era cea a lui Eugeniu Coşeriu. Cunoştinţele sale nu cuprindeau doar competenţe în limbi (moderne şi clasice), incomparabile cu ale altor lingvişti, ci şi o familiarizare profundă cu literaturile acestor limbi, citite de fiecare dată în limba originală. În plus, cunoştea din prima mână practic toată bibliografia lingvistică europeană din Antichitate până în prezent. Lecturile sale de filosofie şi estetică erau complete. El avea o cultură impresionantă şi în alte domenii (şi tipuri de ştiinţe): istorie, matematici, ştiinţe ale naturii, psihologie, ştiinţe sociale etc. Eugeniu Coşeriu a fost poate ultimul geniu universal al istoriei europene [...]. Acum e la modă printre teoreticienii literari să se spună că acest concept – de geniu –, apărut în romantism, e deja depăşit. Eu îi contrazic, afirmând: nu, nu e adevărat. Eu am cunoscut unul, geniul există! El e complet diferit de toţi ceilalţi şi, când îl întâlneşti, îl identifici imediat, îţi dai seama de el. Nu e doar o particularitate culturală a unei epoci, ci într-adevăr există oameni geniali. Eugeniu Coşeriu a fost unul dintre ei”[15].

[15] *„Faptul de a-l cunoaşte pe E. Coşeriu a fost ca o provocare pentru mine”*, interviu cu Prof. Dr. Ana Agud, p. 32 (vezi şi nota 7).

BDD-A1210 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:23 UTC)

Pentru Nelson Cartagena, Prof. Coşeriu a fost un *om-orchestră*:

„La Tübingen, în primii ani de activitate ai Prof. Coşeriu, se predau toate limbile romanice, inclusiv occitana! Toate limbile romanice erau reprezentate fie prin lectorate oficiale, fie prin contracte temporare prin care anumiţi profesori, *nativ speaker*-i, ţineau cursuri de limbă în regim de plată cu ora. Prof. Coşeriu însuşi preda foarte multe cursuri, fără să fie remunerat pentru orele suplimentare. În acest sens, a fost realmente un om-orchestră [...]; cânta la toate instrumentele, adică ştia toate limbile romanice sub toate aspectele. El vorbea toate aceste limbi, ceea ce pentru noi era un exemplu viu de inteligenţă şi înţelepciune. Având acest avantaj, că vorbea şi cunoştea toate limbile romanice, el era în stare să interpreteze orice problemă oricât de punctuală de gramatică sau de semantică. În cursurile sale magistrale de lingvistică generală sau de filosofia limbajului, Coşeriu aborda cele mai diverse teorii lingvistice, istoria romanisticii, dar şi istoria fiecărei limbi romanice. În acelaşi timp, ţinea cursuri şi despre structura fiecărei limbi romanice în parte. Or, pentru noi, toate acestea erau foarte interesante. Pe de altă parte, în felul acesta ne stimula, ne îndemna să învăţăm limbi străine, să cunoaştem şi alte universuri lingvistice decât ale noastre. Deci, prin propriul său exemplu, Coşeriu ne punea în faţa necesităţii de a studia cât mai multe limbi, de a le cunoaşte în mod activ, nu doar pasiv [...]. Acest lucru i-a impresionant şi pe studenţii şi profesorii nemţi. Se ştie că nemţii au o tradiţie serioasă în domeniul romanisticii, poate cea mai serioasă din lume. Cu toate acestea, celebrul romanist Meyer-Lübke nu vorbea franceza modernă şi, odată, când a trebuit să ţină o conferinţă în Franţa, a prezentat-o în... franceza veche. Prin urmare, profesori ca Eugeniu Coşeriu sau Mario Wandruszka, colegul său din cadrul Seminarului de limbi romanice de la Universitatea din Tübingen, care vorbeau toate limbile romanice, erau nişte excepţii. Spre deosebire de Wandruszka însă, Coşeriu într-adevăr era un om-orchestră, fiindcă avea o competenţă activă în foarte multe limbi: romanice, slave, germanice etc. De aceea, Prof. Coşeriu, prin faptul că era un exemplu viu de romanist total, era o excepţie şi pentru nemţi. În ce mă priveşte, pentru mine, ca hispano-american, era pur şi simplu un vis să devin ca el, să am competenţa sa”[16].

R. Meisterfeld, alt discipol din prima generaţie, care în cadrul Arhivei „E. Coseriu” de la Universitatea din Tübingen se ocupă de manuscrisele coşeriene, mărturiseşte:

„Ceea ce impresionează la Prof. Coşeriu este coerenţa sistematică cu care mai întâi şi-a formulat, apoi şi-a dezvoltat teoria. În domeniul nostru, aşa cum ştiţi, aceasta reprezintă o raritate. Nu e cazul să recurgem la exemple şi nume concrete, însă ştim că foarte rar întâlneşti un lingvist care să aibă propria concepţie (în sensul că această concepţie să fie recunoscută şi de comunitatea ştiinţifică, nu doar de el personal). Dar chiar şi în aceste cazuri, majoritatea teoriilor se referă, de obicei, la un singur compartiment al lingvisticii. Or, E. Coşeriu nu doar că a «revoluţionat» mai multe domenii particulare ale lingvisticii, cum ar fi tipologia lingvistică, semantica lexicală, lingvistica textului etc., ci le-a inclus pe toate într-o concepţie unitară şi coerentă asupra limbajului [...]. Exegeţii i-au numit teoria *lingvistică integrală*, deoarece el integrează absolut toate aspectele limbilor istorice, ale discursului şi ale limbajului

[16] *„Întâlnirea cu Eugeniu Coşeriu a fost decisivă pentru tot restul vieţii mele”*, interviu cu Prof. Dr. Nelson Cartagena (sub tipar).

BDD-A1210 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:23 UTC)

în general. Ei bine, când şi citim manuscrisele, constatăm aceeaşi coerenţă, aceeaşi logică a argumentaţiei şi aceeaşi sistematicitate şi profunzime analitică pe care le cunoaştem din textele deja publicate. În afară de aceasta, se ştie că Eugeniu Coşeriu, pe parcursul a mai mult de jumătate de secol de activitate ştiinţifică, niciodată nu a fost obligat să retracteze sau să schimbe vreuna din afirmaţiile sale substanţiale. Chiar şi în cazul detaliilor «marginale» ale doctrinei sale, sunt extrem de rare cazurile în care a aplicat anumite «retuşuri» sau modificări de formulare”[17].

Johannes Kabatek, discipol din a treia generaţie, îl caracterizează pe Coşeriu prin prisma a trei concepte:

„Coşeriu avea o memorie extraordinară, ceea ce era un dar dumnezeiesc, în parte, probabil moştenit genetic, în parte, o consecinţă a antrenamentului. Cea mai mare parte a memoriei sale trebuie să o fi «ocupat» textele în foarte multe limbi. Aşa cum ştim, îi plăcea să vorbească în diverse limbi şi se delecta atunci când mergeam prin facultate vorbind spaniola sau germana, iar el se oprea pe coridor să mai schimbe două vorbe cu cineva în rusă, să facă vreun comentariu în suedeză sau să converseze în croată cu chelnerul de la restaurantul unde luam prânzul pe atunci. Coşeriu recita impecabil poezie în cehă, suedeză, greacă, sârbo-croată, catalană, engleză, ca să nu mai menţionăm germana, franceza, spaniola, italiana şi româna, şi fragmente întregi din povestiri şi romane [...]. Cât priveşte al doilea termen, Coşeriu avea o mare capacitate de ordine şi de abstractizare, care poate fi rezumată sub titlul de logică, dar în sensul de dialectică aproape medievală, care, în procesul de realizare şi prezentare, era combinată cu o cunoaştere profundă a principiilor retoricii învăţate încă în trecutul său românesc. O retorică aflată mereu în serviciul unei prezentări clare a gândirii şi a unui dispreţ profund faţă de cei care dau prioritate modalităţii de a spune, în loc de ceea ce spun. Toate studiile coşeriene sunt structurate clar şi ordonat, la fel şi discursurile, notiţele sale de curs, absolut toate textele sale au o logică impecabilă. Rara combinaţie a primelor două virtuţi – memoria infailibilă şi capacitatea logică – ar putea fi de la sine fundamentul unei vieţi comode, deoarece cel care are astfel de daruri, cu un mic efort, poate obţine un mare succes, de exemplu, în lumea afacerilor sau în cariera politică. Însă specificul marelui impact coşerian în domeniul ştiinţei şi al culturii în general derivă dintr-un al treilea termen, din forţa sa de muncă. Exista ceva aproape suprauman în felul său de a lucra continuu, fără să facă vreo pauză. Nu era vorba de o căutare faustiană a ceva nemaiîntâlnit, ci mai curând de faptul de a împlini o sarcină, de a finaliza construcţia unui edificiu teoretic, de a duce la bun sfârşit un proiect cu deplina conştiinţă a importanţei acestei meniri. Ca şi Hegel, Coşeriu considera munca, alături de limbaj, una din dimensiunile fundamentale ale fiinţei umane: munca, în calitate de dimensiune a fiinţei biologice, iar limbajul ca dimensiune a fiinţei gânditoare.

Ei bine, eu cred că ceea ce a făcut din Coşeriu ceva atât de unic a fost tocmai îmbinarea rarisimă a acestor trei caracteristici pe care le-am descris. Nu-i exclus să existe persoane cu o memorie asemănătoare cu cea a lui Coşeriu sau persoane capabile să gândească la fel ca el sau chiar cu o capacitate de muncă similară. Însă e destul de rar să întâlneşti pe cineva care să

[17] *Principiul tradiţiei ne obligă să transmitem mai departe învăţătura lui Eugeniu Coşeriu*, E. Bojoga în dialog cu Reinhard Meisterfeld (Universitatea din Tübingen, Germania), în „Sud-Est. Revistă trimestrială de artă, cultură şi civilizaţie”, nr. 3, 2007, p. 139.

BDD-A1210 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:23 UTC)

prezinte toate aceste trei dimensiuni simultan. Or, tocmai asta a făcut, după părerea mea, din Coşeriu ceva special, ceva extraordinar, care a avut un mare impact în domeniul ştiinţei. Acest lucru i-a marcat şi pe discipolii săi care formează mai multe generaţii şi sunt răspândiţi pe la universităţi în întreaga lume. Există ceva care se va perpetua, ceva care va continua să facă parte din istoria culturii.

Dacă ne întrebăm cum a fost posibil ca o persoană să poată ajunge atât de departe, ar trebui să spunem, împreună cu Coşeriu, că în zadar vom căuta cauzele libertăţii în exterior, că ar fi mai bine să căutăm finalitatea care motivează această activitate. Trebuie deci să fi existat un fond genetic foarte bun, foarte rodnic, o inteligenţă impresionantă, un mare creier uman. Însă, de asemenea, a existat ceva care a motivat toate acestea, şi anume ardoarea de a se modela pe sine însuşi, o ardoare care venea deja din copilărie, din timpurile acelui elev dintr-o şcoală îndepărtată din Mihăileni, care avea convingerea că poate deveni cineva prin propriile forţe. Putem fi mulţumiţi de marele edificiu teoretic, de viziunea clară asupra lucrurilor pe care ne-a oferit-o Eugeniu Coşeriu. Noi, discipolii săi, avem obligaţia morală de a-i continua opera, conservând memoria sa şi aplicând puterea sa de muncă, aşa cum el ne-a învăţat”[18].

”COSERIU WAR EIN ATTRAKTIVER LEHRER” OR E. COSERIU IN HIS DISCIPLES’ MEMORY

ABSTRACT

My text is dedicated to the period in which the Romanian professor founded the Tübingen school of Linguistics. It also wants to reconstruct, through discussions with Coserius disciples, the image that they have acquired of their master. The testimonials presented and commented here are taken from interviews published over the years, or still waiting to be published.

Key-words: *integral linguistics*, *Tübingen Linguistics School*, *linguistic theory*, *disciple*, *master*.

[18] *Johannes Kabatek despre Eugeniu Coşeriu*, interviu realizat de E. Bojoga, în „Contrafort”, nr. 11–12 (133–134), 2005, p. 23–24.

BDD-A1210 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:23 UTC)